

Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
Факультет біомедичних технологій
Кафедра мікробіології, сучасних біотехнологій та імунології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ.
МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ І ПОРЯДОК ЗАХИСТУ**

Спеціальність 091 «Біологія»

Київ
Університет «Україна»
2020

Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою Університету «Україна»
Протокол № 1 від 25.09.2020 р.

Рецензент: Адирхаєв С.Г., д.п.н., професор, директор Інституту соціальних технологій Університету «Україна».

Укладачі: Тугай Т.І., Козлова І.П., Мовчан В.О., Мележик О.В., Ілюк Н.А.

Методичні рекомендації до виконання дипломних робіт. Методика підготовки і порядок захисту. – К.: Університет «Україна», 2020. – 22 с.

Методичні рекомендації описують сучасні вимоги до виконання дипломних робіт, де наведено основні правила оформлення і друку отриманих досліджень та відображено вимоги до прилюдного захисту дипломних робіт на кафедрі мікробіології, сучасних біотехнологій, та імунології для студентів спеціальності 091 «Біологія».

© Тугай Т.І., Козлова І.П., Мовчан В.О.,
Мележик О.В., Ілюк Н.А., 2020
© Університет «Україна», 2020

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Основні етапи виконання дипломної роботи.....	5
3. Керівництво дипломними роботами.....	6
4. Обов'язки студента-дипломника.....	7
5. Оформлення дипломної роботи.....	8
6. Захист дипломних робіт.....	16
7. Основи академічної доброчесності.....	18
Додатки.....	19

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Дипломна робота (ДР) – це форма державної атестації випускників, яка виконується за однією з практично-орієнтованих дисциплін фармації і оцінюється як за комплексний державний іспит.

1.2. Дипломна робота – це кваліфікаційне самостійне наукове дослідження, яке виконує студент на завершальному етапі навчання в закладі вищої освіти із використанням набутих теоретичних знань і практичних навичок та слугує критерієм оцінки рівня підготовки випускника відповідно до вимог Державного освітнього стандарту.

1.3. Студентам, які успішно склали державні іспити, а також захистили дипломну роботу рішенням державної екзаменаційної комісії видається диплом встановленого зразка про отримання вищої освіти та присвоєння професійної кваліфікації відповідно до навчального плану спеціальності.

1.4. Виконання дипломної роботи та її захист перед державною екзаменаційною комісією є перевіркою рівня підготовки фахівця до самостійної діяльності з обраної спеціальності, його здібностей самостійно аналізувати стан проблем у галузі біології, здійснювати самостійне науково-дослідне завдання, розробляти та впроваджувати відповідні пропозиції та інновації.

1.5. Дипломна робота повинна:

- свідчити про те, що студент опанував повний комплекс теоретичних знань за спеціальністю 091 Біологія, оволодів низкою вмінь та практичних навичок за обраною спеціальністю;

- містити результати проведених експериментальних досліджень та їх теоретичне обґрунтування;

- узагальнювати отримані в дослідженні результати та формулювати науково аргументовані висновки;

- мати належне оформлення та необхідні супровідні документи;

- бути виконаною та поданою на кафедру та до ДЕК в термін, передбачений графіком навчального процесу.

1.6. Відгук – це оцінка керівником рівня підготовки дипломної роботи, що містить обґрунтування актуальності теми, логічності та структури викладення матеріалу, якості огляду й аналізу літератури, коректності цитувань і посилань на використані в роботі частини праць інших авторів, доцільності та обґрунтованості вибору методів дослідження, якості емпіричного матеріалу, ретельності обробки експериментальних даних,

логічності формулювання власних висновків роботи, відповідності висновків меті та завданням дослідження, якості оформлення дипломної роботи, апробації результатів дослідження.

1.7. Рецензія – це критичний відгук на виконану дипломну роботу здобувача, що надається висококваліфікованими спеціалістами виробничих і наукових організацій, працівниками і викладачами вищих навчальних закладів та містить оцінку дипломної роботи незалежним фахівцем в галузі біології.

1.8. Дипломна робота, що не відповідає вимогам щодо змісту та оформлення, написана без дотримання вимог, затвердженого плану, не містить матеріалів конкретного дослідження теми, обґрунтованих висновків та пропозицій, а також не має рецензії, до захисту не допускається.

2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (ДИПЛОМНОЇ) РОБОТИ

2.1. Ознайомлення студентів з основними вимогами, що висуваються до виконання та оформлення дипломної роботи.

2.2. Вибір теми дипломної роботи та призначення керівника дипломної роботи.

2.3. Підбір та опрацювання літературних джерел, вивчення теоретичних і практичних матеріалів, попередніх наробок з обраної теми.

2.4. Формулювання мети та завдань дослідження, визначення об'єкту, предмету та методів дослідження.

2.5. Розробка плану дипломної роботи із зазначенням конкретних термінів написання розділів та орієнтовних обсягів.

2.6. Збір матеріалів, складання бібліографії, аналіз та узагальнення зібраного матеріалу.

2.7. Викладення проаналізованого та систематизованого теоретичного матеріалу відповідно до плану, затвердженого у завданні на виконання дипломної роботи.

2.8. Проведення експериментального дослідження, виконання розрахунків, зокрема із застосуванням методів комп'ютерної обробки даних тощо.

2.9. Підготовка ілюстративної та графічної частини дипломної роботи: рисунків, таблиць, схем.

2.10. Формулювання та обґрунтування висновків.

2.11. Складання та оформлення бібліографічних посилань на джерела, використані в роботі.

2.12. Перевірка дипломної роботи та оформлення відгуку наукового керівника.

2.13. Написання доповіді й підготовка презентації для оприлюднення (виступ).

2.14. Подання дипломної роботи на кафедру для попереднього розгляду.

2.15. Подання дипломної роботи до захисту.

2.16. Захист дипломної роботи.

Виконання дипломної роботи регламентується графіком навчального процесу.

3. КЕРІВНИЦТВО ДИПЛОМНИМИ РОБОТАМИ

3.1. Керівниками дипломних робіт можуть бути професори, доценти, а також науково-педагогічні співробітники університету, які мають науковий ступінь та відповідну спеціальності кваліфікацію. До керівництва дипломними роботами можуть також долучатися співробітники науково-дослідних структурних підрозділів, а також висококваліфіковані фахівці підприємств (організацій), які мають науковий ступінь.

3.2. Здобувачі повинні бути ознайомлені із загальними правилами щодо випускної атестації та забезпечені відповідними методичними рекомендаціями з виконання дипломної роботи та захисту роботи.

3.3. Керівник разом зі здобувачем обирають, узгоджують та подають на затвердження тему випускної кваліфікаційної роботи, відповідно до визначених навчальним процесом термінів.

3.4. Керівником затверджується графік виконання поставлених завдань до здобувача.

3.5. Керівник здійснює контроль за дотриманням встановлених термінів виконання роботи.

3.6. Експериментальна частина випускної кваліфікаційної роботи може бути виконана на базі Університету «Україна» або на базі будь-якої наукової чи виробничої установи за спеціальністю.

3.7. Обов'язки наукового керівника дипломної роботи:

- надавати допомогу та консультації щодо вибору теми дипломної роботи, остаточного формулювання її назви, мети, завдань та обсягів;
- формулювати разом із здобувачем індивідуальне завдання та план дипломної роботи;
- рекомендувати спеціальну, нормативну літературу та інформаційні джерела за обраною темою дипломної роботи;

- регулярно консультувати студента з питань виконання дипломної роботи, а за необхідності допомагати шляхом залучення інших фахівців;
- контролювати дотримання календарного плану, якість та самостійність виконання роботи, інформувати завідувача кафедри про хід підготовки роботи до захисту;
- забезпечити участь здобувача у науково-практичних заходах, що передбачають апробацію результатів виконаної роботи;
- контролювати публікацію щонайменше 2 друкованих праць за результатами проведеного дослідження (наукові статті, тези доповідей, матеріали конференцій, виступи. Участь у круглих столах, наукових семінарах тощо)
- організувати готовність студента для апробації на засіданні кафедри;
- давати відгук на дипломну роботу та сприяти в отриманні рецензії на неї.

4. ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧІВ

4.1. До написання дипломної роботи допускаються студенти, які виконали усі вимоги навчального плану і мають рейтинг А, В, С з відповідних навчальних дисциплін, а при рейтингу в межах D (74-68 балів) – на розгляд на засіданні кафедри (факультету).

4.2. Студент має право вибору теми дипломної роботи та керівника роботи з переліку, затвердженого кафедрою мікробіології, сучасних біотехнологій, екології та імунології.

4.3. Тема дипломної роботи та керівник роботи закріплюється за студентом на засіданні кафедри.

4.4. Студент зобов'язаний дотримуватися розробленого графіку роботи над структурними частинами випускної кваліфікаційної роботи, звітувати в передбачені терміни перед керівником про хід роботи.

4.5. Здобувач має право отримувати необхідні консультації від керівника роботи чи інших фахівців в галузі.

4.6. Дипломант повинен написати та оформити текст дипломної роботи згідно з вимогами та у встановлений термін, несе відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності та подану в роботі інформацію.

4.7. Здобувач повинен своєчасно подати дипломну роботу на кафедру для попереднього розгляду, перевірки її на оригінальність та умови академічної доброчесності, отримати необхідні рецензії та відгук керівника.

4.8. Обов'язковою умовою допущення здобувача до захисту випускної кваліфікаційної роботи є успішне проходження попереднього захисту на кафедрі та отримання рішення про допущення до захисту.

4.9. Дипломні роботи подаються студентами на випускаючу кафедру не пізніше, ніж за два тижні до дня захисту у державній комісії.

4.10. Робота подається в друкованому (в твердому переплетенні) та електронному вигляді.

5. ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Оформлення дипломної роботи – важлива частина наукового дослідження. Зміст і форма дипломної роботи нерозривно зв'язані між собою, і повинні складати єдине ціле. Вимоги до змісту й оформлення науково-дослідницьких робіт кваліфікаційного характеру достатньо високі.

5.1. Дипломна робота повинна бути написана державною мовою, з дотриманням вимог сучасного українського правопису, з використанням відповідної наукової термінології та бути викладена у науковому стилі.

5.2. Друкований варіант роботи повинен задовольняти такі вимоги:

- бути надрукованим на одному боці паперу А4 (297x210 мм);
- обсяг роботи – 50-60 сторінок друкованого тексту без урахування списку використаних джерел та додатків;
- параметри сторінки: верхнє і нижнє поля – 2 см; ліве поле – 3 см; праве поле – 1,5 см.
- шрифт – Times New Roman, кегль – 14, інтервал – 1,5.
- абзацний відступ – 1 см на початковому рядку кожної частини тексту.
- правки, редагування, оформлення текстів студент виконуються відповідно до загальноприйнятих вимог.
- сторінки роботи повинні бути пронумеровані. Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають у загальну нумерацію сторінок. Номер сторінки на титульному аркуші не ставиться. На всіх подальших сторінках роботи номер необхідно розміщувати у правому верхньому куті без крапки в кінці.
- глави, параграфи, таблиці, рисунки, малюнки слід нумерувати арабськими цифрами без знаку номера (№).
- Текст має бути розділений на рубрики - параграфи, пункти, підпункти, абзаци. Рубрикація тексту при виконанні дипломної роботи повинна бути спрямована на більш легке і зрозуміле сприйняття матеріалу дослідження, і тому всі частини рубрики повинні бути логічно

підпорядкованими: назви параграфів повинні співвідноситися між собою і підпорядковані основній думці тексту.

– заголовок повинен складатися із ключових слів (тобто тих, що мають основне смислове навантаження). Заголовки не повинні містити скорочених слів та аббревіатур, а також розміщуватися більше ніж на двох рядках. Заголовки структурних частин роботи друкують великими літерами симетрично до тексту (вирівнювання по центру), без номера: "ЗМІСТ", "ВСТУП", "ГЛАВА...", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ", "ДОДАТКИ". Номер глави ставиться після слова "ГЛАВА", наприклад, "ГЛАВА 1", а назва глави пишеться з нового рядка по центру. Після номера і назви глави крапка не ставиться. Параграфи нумеруються у межах кожної глави, після номера ставиться крапка, наприклад: "1.2.". Після номера друкується заголовок параграфа малими літерами (крім першої). Крапку в кінці заголовка не ставлять. Номер і заголовок параграфа слід друкувати з абзацного відступу. Відступ між заголовком глави (параграфа) і текстом повинен бути 3-4 міжрядкових інтервали.

– кожна структурна частина дипломної роботи повинна починатися з нової сторінки. Заголовки пишуться малими літерами з абзацного відступу, крапка в кінці них не ставиться. Переноси слів у заголовках будь-якого рівня не допускаються.

– рисунки, таблиці, схеми можуть бути вставлені у текст, а можуть бути розміщені на окремих аркушах. Зазвичай на окрему сторінку рекомендують виносити широкі рисунки або таблиці, орієнтація яких не збігається з орієнтацією основних сторінок. Сторінки з рисунками і таблицями входять до загальної нумерації. Навіть якщо таблиця, рисунок, схема винесені на окрему сторінку, вони повинні бути поряд із першою згадкою про них.

– кожен рисунок, малюнок, схема чи таблиця повинні бути пронумеровані і підписані. Нумерація ілюстративного матеріалу може бути наскрізною або за главами і розділами.

– номер ілюстрації і назву розміщують відразу після неї, крапка в кінці не ставиться. Посилання на ілюстрацію необхідно подавати в підбір до основного тексту і не виділяти окремим реченням.

– оформлення таблиць виконують згідно вимог. Напис "Таблиця" та її номер розміщують у правому верхньому куті, над заголовком таблиці, оформлюють курсивом без крапки в кінці. Якщо таблиця переноситься на іншу сторінку, то над перенесеними частинами таблиці (на наступних сторінках) ставиться напис "*Продовження таблиці 2.1*".

– нумерація формул подається у круглих дужках, на одному рядку з нею, з правого боку сторінки.

5.3. Структура дипломної роботи – це чітко регламентована послідовність розміщення її основних частин довідково-супровідного і змістового характеру. Вона відображає теоретичну та практичну частини виконаного дослідження, свідчить про рівень її наукової та загальної методологічної підготовки.

Випускна кваліфікаційна робота, з урахуванням порядку розміщення, повинна складатися з таких структурних компонентів:

- титульний аркуш (додаток А, В);
- завдання на виконання дипломної роботи;
- реферат роботи (короткий зміст роботи);
- зміст роботи;
- перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів, використаних в роботі;
- вступ (актуальність проблеми, мета та завдання досліджень, об'єкт та предмет вивчення, значущість виконаної роботи, її наукове та практичне застосування);
- основна частина (виклад матеріалу за темою дослідження):
  - теоретична частина (огляд літератури за темою);
  - перспективні та актуальні напрямки досліджень (результати попередніх досліджень за темою);
  - характеристика методів, методик та умов виконання дослідження;
  - експериментальна (дослідна) частина (виклад результатів);
  - відомості про результати теоретичного чи науково-експериментального дослідження;
- аналіз, інтерпретація та узагальнення результатів досліджень;
- висновки;
- список використаної літератури;
- додатки (за необхідності).

ТИТУЛЬНА СТОРІНКА

Титульний аркуш є першою сторінкою випускної кваліфікаційної роботи. Він оформляється за чітко визначеними правилами і повинен містити такі позиції (ДОДАТОК А):

- назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу;
- реквізити допуску роботи до захисту;
- тему випускної кваліфікаційної роботи;
- дані про виконавця випускної кваліфікаційної роботи (у родовому відмінку);
- група та прізвище з ініціалами дипломника (у називному відмінку);

- науковий ступінь, вчене звання, посаду, прізвище та ініціали наукового керівника роботи;
- поле для відміток про результати захисту роботи;
- повну назву бази виконання роботи (у разі. Якщо базою була науково-дослідна чи виробнича установа);
- місто виконання і рік написання роботи.

Тема дипломної роботи повинна бути лаконічною, стислою, максимально відображати суть роботи та відповідати вимогам.

ЗМІСТ

Зміст (ДОДАТОК Б) як структурний компонент дипломної роботи подають на початку тексту. Він містить вступ, заголовки усіх розділів, підрозділів, пунктів (крім підзаголовків, які друкуються у підбір) роботи, а також висновки, практичні рекомендації, список використаної літератури і додатки (у разі наявності) із зазначенням номерів початкових сторінок. Заголовки у змісті повинні точно відтворювати заголовки в тексті, їх скорочення не допускаються.

Заголовки одного рівня рубрикації тексту необхідно розміщувати один під одним. Заголовки кожного подальшого рівня зміщені праворуч щодо заголовків попереднього рівня на один абзацний відступ. Усі заголовки пишуться з маленькими літерами з першої великої, крапка в кінці заголовка не ставиться.

ВСТУП

Вступ – це частина дипломної роботи, яка дає загальне уявлення про конкретний напрям наукового пошуку і містить необхідні кваліфікаційні характеристики проведеного наукового дослідження.

У вступі необхідно обґрунтувати рівень дослідження проблеми, що розглядається; визначити об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; подати короткі результати наукового та практичного значення проведеного дослідження.

Актуальність проблеми дослідження. Обґрунтовується актуальність проблеми дослідження, передбачає розкриття ступеня важливості і соціальної значущості обраної теми для розвитку сучасної теорії і практики біологічної науки та суміжних галузей. Автор роботи повинен показати уміння обрати тему, оцінити своєчасність її дослідження і цим відповісти на питання: чому саме сьогодні необхідно розглядати цю наукову проблему.

Орієнтовна схема обґрунтування актуальності проблеми дослідження може бути такою:

- дати об'єктивну оцінку сучасного стану об'єкта дослідження з акцентуванням уваги на інших проблемах і суперечностях;
- показати, як на сучасному етапі розв'язуються існуючі проблеми на практиці, якщо можливо – із посиланням на офіційні документи;
- оцінити стан наукової розробленості обраної проблеми: на основі стислого аналізу літератури визначити коло науковців, які займалися її розробкою, висвітлити проблематику їх досліджень і наголосити на маловивчених або зовсім невивчених моментах;
- зробити висновки про те, що малодослідженість конкретного аспекту проблеми зумовила вибір зазначеної теми.

Мета та завдання дослідження. Зважаючи на те, що один і той же об'єкт може бути вивчено в різних аспектах, доцільно у процесі дослідження зосередити увагу на одному з них, тобто конкретно вказати, що саме передбачає вивчити та охарактеризувати заплановане експериментальне дослідження.

Предмет дослідження – це все те, що перебуває в межах об'єкта дослідження і на чому безпосередньо зосереджено увагу дослідника. Об'єкт і предмет повинні завжди бути взаємозв'язаними як загальне і конкретне, як система та її компонент. Об'єкт завжди є загальною сферою наукового пошуку, а предмет – тим конкретним, що виявляється у певному дослідженні. Разом із тим виконавцям необхідно завжди пам'ятати, що чим вужчим буде предмет дослідження, тим глибшим, змістовнішим і цікавішим може бути саме дослідження.

Визначення завдань дослідження рекомендується робити у формі переліку дій дослідника, використовуючи дієслівні формулювання: "Вивчити...", "Визначити...", "Виявити...", "Обґрунтувати...", "Встановити...", "Розробити...". Об'єкт, предмет, мета і завдання повинні окреслювати сферу наукового пошуку, викладеного у дипломній роботі.

Методи дослідження – це засоби внутрішніх і зовнішніх дій дослідника у процесі проведення наукового дослідження.

Безумовно, враховуючи те, що дипломна робота – це передусім робота навчально-дослідницького характеру, тому для наукового рівня її результатів достатньо наявності окремих елементів новизни. Але автор як науковець-початківець повинен показати уміння правильно визначити вид і рівень новизни одержаного результату і конкретно, не допускаючи узагальнених тверджень, сформулювати положення відповідно до перелічених вимог і змісту проведеного дослідження.

Увесь матеріал вступу повинен займати до 2 сторінок друкованого тексту.

ОСНОВНА ЧАСТИНА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

В основній частині дипломної роботи автор повинен виявити уміння лаконічно, логічно й аргументовано подавати науковий матеріал, виконуючи при цьому усі вимоги, що висуваються до друкованих робіт.

У цій частині дипломної роботи доцільно виділити окремі розділи.

1. Огляд літератури з теми дослідження, завданням якого є встановлення контурів і меж наукового пошуку, визначення його етапів і чітке формулювання завдання власного дослідження (**теоретична частина**).

Для цього необхідно:

1) обрати та опрацювати джерела інформації, в яких можуть міститися матеріали з проблеми дослідження, враховуючи те, що ознайомлення з літературою необхідно починати у зворотному хронологічному порядку, оскільки зміст видань останніх років може охоплювати матеріали попередніх наукових розробок;

2) визначити коло вчених, які займалися розробкою окреслених питань;

3) систематизувати одержану інформацію і виділити конкретні аспекти вивчення цього питання;

4) уточнити понятійний апарат дослідження, тобто пояснення окремих понять та термінів, розуміння яких дозволяє якнайточніше охарактеризувати та пояснити досліджувану проблему;

5) провести критичний аналіз виділених аспектів і визначити коло недостатньо досліджених питань;

б) зазначити перспективні напрямки подальших досліджень.

Для більш детального теоретичного обґрунтування проблеми дослідження, враховуючи кваліфікаційний рівень дипломної роботи, рекомендується проаналізувати не менше 40-60 літературних джерел як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. При цьому не можна обмежуватися лише переказом наявної інформації, констатацією фактів, отриманих іншими авторами. Необхідно виконати критично-аналітичний аналіз інформації, наголосити на суперечливих моментах, маловивчених чи зовсім не вивчених питаннях, висловити своє власне бачення проблеми.

Загальний обсяг аналізованих літературних джерел не повинен перевищувати 20-25% обсягу основної частини дипломної роботи.

2. Матеріали, методи та методики дослідження. Цей розділ повинен містити детальне обґрунтування та опис віх матеріалів, які було використано під час дослідження, інструментів, обладнання, методів та методик, які було залучено в роботу.

Варто стисло, але аргументовано, змістовно і відповідно до логіки процесу дослідження, назвати усі методи і методики, які були використані для виконання поставлених завдань, визначаючи, що конкретно досліджувалося за допомогою того чи іншого методу.

Крім того, у цій главі необхідно охарактеризувати особливості організації дослідження, зокрема, розкрити його етапи, час, місце й умови проведення.

3. Виклад результатів дослідження та їхнє обґрунтування. У цьому розділі детально висвітлюють авторські результати досліджень з наведенням детальної характеристики їх, поясненням, логічним обґрунтуванням та внеском у розв'язання поставленого завдання. При цьому необхідно наголосити на повноті виконання завдання дослідження і достовірності отриманих результатів.

Кількість підрозділів дослідної (експериментальної) частини визначається відповідно до обсягу завдань дослідження.

Кожен підрозділ виконаної роботи доцільно завершувати формулюванням коротких змістовних висновків, в яких у формі тез подати отримані результати.

ВИСНОВКИ

Загальні висновки до випускної кваліфікаційної роботи є логічним завершенням проведеної науково-дослідної роботи, де узагальнено всі результати виконаного дослідження.

Формулювання висновків здійснюють лаконічно, змістовно відображуючи в кожному з них поставлене завдання до роботи. Так, якщо завдання роботи було сформульовано «Дослідити ...», то висновок з цього завдання варто розпочати словами «Досліджено ....» і т.д.

Загальні висновки не повинні замінюватися об'єднанням висновків за розділами та підрозділами, але послідовно та логічно відображати результати кожного з них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Список використаної літератури повинен містити бібліографічний опис всіх джерел, проаналізованих у процесі виконаного теоретичного та практичного дослідження. За списком використаної літератури зазвичай роблять висновки щодо творчого потенціалу автора, рівня його загальної та наукової культури, ступеня фундаментальності проведеного дослідження. Тому бібліографія повинна бути бездоганною як за своїм змістом, так і за способом оформлення.

Бібліографічний список розміщують після висновків, включають у загальну нумерацію сторінок, але він не береться до уваги при визначенні основного обсягу дипломної роботи. В тексті роботи повинні бути наведені посилання на всі наведені у списку літератури джерела. Неприпустимо наводити у цьому списку джерела, посилань на які немає в основному тексті роботи.

Групування матеріалу у бібліографічному списку

Важливе значення для списку використаних джерел має спосіб групування літератури. Список повинен бути складений так, щоб його могли використати у своїх подальших роботах спеціалісти спорідненої чи суміжної галузі. У наукових виданнях найпоширенішими є такі варіанти побудови бібліографічних списків: алфавітний, хронологічний, алфавітно-хронологічний, нумераційний, систематичний. Порядок побудови визначається автором, але він повинен бути витриманим від початку до кінця роботи. Не дозволяється комбінувати різні методи групування матеріалу.

Алфавітна побудова – матеріал розміщується в порядку алфавіту прізвищ авторів і назв робіт. Роботи одного автора розміщуються за алфавітом назв чи у хронологічній послідовності їх написання.

Хронологічна побудова – матеріал розміщується у прямій чи зворотній хронології видання, всередині року – за алфавітом прізвищ авторів та назв роботи. Цей спосіб застосовується, як правило, у персональних бібліографічних списках, зокрема у списку робіт здобувача дипломної роботи, іноді в розділах систематичних списків, а в поєднанні з алфавітною побудовою – в алфавітно-хронологічних списках.

Алфавітно-хронологічна побудова – матеріал групують в алфавітно-хронологічні ряди, тобто розміщують за алфавітом назв опису (якщо опис під заголовком) або основних назв (якщо опис під назвою) за правилами, викладеними вище, а при збігові назв опису чи основних назв – у хронологічному порядку (за роком видання документів або датою їх написання). У кожному алфавітно-хронологічному ряді бібліографічні описи робіт одного і того ж автора і (або) колективу авторів з одним і тим же автором доцільно розміщувати у такому порядку: спочатку навести бібліографічні описи творів самого автора (у хронологічному порядку), потім – твори цього автора з одним співавтором (за алфавітом співавторів, а якщо співавтор один і той же, – у хронологічному порядку), з двома і більше співавторами (у хронологічному порядку не залежно від кількості і послідовності авторів).

Нумераційна побудова – матеріали розміщують у порядку перших посилань в основному тексті на документи – об'єкти опису.

Систематична побудова – література групується відповідно до проблем, тем і питань, що розглядаються у роботі. Роботи загального характеру виділяють в особливий розділ. Всередині розділів розміщення матеріалу за алфавітом.

Зв'язок бібліографічного джерела з основним змістом роботи здійснюється за допомогою посилань у тексті із зазначенням номера джерела, поданого у квадратних дужках. Наприклад: [56, 87], або [24–27].

Іншомовні джерела розміщуються за алфавітом після переліку усіх джерел мовою написання дипломної роботи.

Оформлення списку літератури виконують за ДСТУ 8302:2015.Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. –17 с. (ДОДАТОК В).

ДОДАТКИ

Додатки – це розділ дипломної роботи, який має допоміжне (довідникове) значення, але є необхідним для більш повного висвітлення проблеми дослідження. До додатків зазвичай виносять плани, програми, анкети, протоколи, інструкції, значні за обсягом таблиці чи графіки, креслення, схеми.

Додатки розміщують після списку використаної літератури, кожен з яких повинен починатися з нової сторінки. Додатки позначаються великими літерами українського алфавіту, наприклад "ДОДАТОК А", уникаючи літер Г, Є, І, Ї, Й, Б. Цей запис повинен бути розміщений вгорі у центрі сторінки, а під ним позначають назву додатку, надруковану симетрично тексту малими літерами, з першої великої. Таблиці, рисунки, схеми у додатках повинні мати внутрішню нумерацію.

6. ЗАХИСТ ДИПЛОМНИХ РОБІТ

6.1. Робота (з підписами, відгуком керівника і рецензією) подається на кафедру, підписується завідуючим кафедри «Подання голові ДЕК щодо захисту дипломної роботи».

6.2. Електронна версія дипломної роботи має бути ідентичною паперовій, після її захисту зберігається на кафедрі.

6.3. Захист дипломних робіт відбувається відкрито на засіданні ДЕК за участю членів державної атестаційної комісії, її голови та присутніх здобувачів, а також всіх бажаючих – студентів молодших курсів, здобувачів суміжних спеціальностей, стейкхолдерів тощо.

6.4. Презентація роботи здійснюється в усній формі, тривалістю 10-15 хв та супроводжується візуальним матеріалом, виконаним у *Power Point*.

6.5. Оформлення презентації повинно відповідати науковому стилю, не бути переобтяженим інформацією, містити конкретні результати досліджень та головні висновки роботи. Загальний обсяг слайдів – 10-12.

6.6. Після виступу-захисту роботи здобувачеві можуть бути поставлені додаткові уточнюючі запитання від присутніх. Відповідь на них повинна бути короткою, лаконічною, структурованою, чіткою. Аргументованість та повнота відповіді є частиною оцінювання роботи.

6.7. Результати захисту дипломної роботи оцінюються у балах, які відповідно конвертуються у оцінки за шкалою ECTS:

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	<i>зараховано</i>	A	<i>відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	2	<i>не зараховано</i>	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.8. Рішення державної комісії про оцінювання рівня підготовки студентів, а також про присвоєння здобувачам кваліфікації та видачу їм державних документів про вищу освіту приймається державною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови ДЕК є вирішальним.

6.9. Результати захисту дипломних робіт оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання державної комісії.

6.10. Студент, який не захистив дипломну роботу або не з'явився на захист без поважних причин, відряджується з вищого навчального закладу як такий, що виконав навчальний план, але не пройшов державної атестації.

6.11. Якщо захист дипломної роботи визнається незадовільним, ДЕК встановлює чи може студент повторно подати до захисту ту ж роботу з відповідною доробкою, що визначає комісія, або повинен розробити нову тему, яка пропонується випусковою кафедрою.

6.12. Повторний захист дозволяється тільки під час наступної державної атестації.

6.13. Усі засідання державної екзаменаційної комісії протоколюються, вносяться оцінки, одержані при захисті дипломної роботи, особливі думки і зауваження членів комісії, вказуються кваліфікація та державний документ (з відзнакою чи без відзнаки), що видається студенту-випускнику.

7. ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Система забезпечення академічної доброчесності, запобігання та виявлення академічного плагіату є невід'ємною складовою внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти і включає в себе:

1) заходи, спрямовані на ознайомлення учасників освітнього процесу із поняттями та вимогами академічної доброчесності;

2) виявлення порушень академічної доброчесності учасниками освітнього процесу;

3) порядок прийняття відповідних рішень за порушення вимог академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації;
- самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

Здобувачі вищої освіти повинні неухильно дотримуватися положень про академічну доброчесність.

Всі випускні кваліфікаційні роботи в обов'язковому порядку проходять перевірку на оригінальність та рівень дотримання зазначених вимог.

Роботи, що містять ознаки академічного плагіату, до захисту не допускаються.

ДОДАТКИ

Додаток А

ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

Факультет біомедичних технологій

Кафедра мікробіології, сучасних біотехнологій та імунології

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
№__ від «_____» 20__ р.
Зав. кафедрою

_____ (прізвище, ініціали)

НАЗВА РОБОТИ

Випускна кваліфікаційна робота
магістра денної (заочної) форми
навчання за спеціальністю
091 Біологія

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (прізвище, ініціали)

Роботу виконано на базі _____

під керівництвом _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Київ 20____

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ

Вступ	3
Розділ 1. Основні аспекти патогенетичних механізмів розвитку хронічного обструктивного бронхіту	6
1.1. Етіологія виникнення хронічного захворювання легень	6
1.2. Патогенез та клінічні прояви хвороби	12
1.3. Імунопатологічні та клінічні прояви хронічного обструктивного захворювання легень.....	18
Розділ 2. Матеріали та методи дослідження	24
2.1. Характеристика обстежених хворих.....	24
2.2. Визначення концентрації С4 компонента комплексу	26
2.3. Кількісне визначення інтерлейкінів.....	28
Розділ 3. Активація імунологічних механізмів захисту при хронічному обструктивному захворюванні легень	
3.1. Визначення рівня С4 компонента комплексу у хворих з хронічним обструктивним захворюванням легень	31
3.2. Вивчення рівня цитокінів в сироватці крові хворих	42
Висновки	48
Список використаних джерел	51
Додатки	58

Приклади оформлення списку використаної літератури

(відповідно до ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація.

Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання)

Статті в журналах

Котляревський Я.В., Князев С.І., Мельников О.В. Напрями розвитку культурних рослин. *Наука та ботаніка*. 2015. Т. 11. № 2. С. 5–19.

Surianinov M., Shylyayev O. Calculation of plate-beam systems by method of boundary elements. *International Journal of Engineering and Technology (UAE)*. 2018. V. 7, no. 2. P. 238-241. doi: 10.14419/ijet.v7i2.23.11927.

Книги

Іванченко Ю.Ю. *Культурні рослини: Походження та значення*. Київ, 2006. 314 с.

Дементьев В.Е. *Культурные растения мира*. / Под ред. Л.Е. Гринина, А.В. Коротаева. Москва: Моск. ред. изд-ва «Учитель», 2016. С. 124–139.

Матеріали конференцій

Рум'янков Ю.О. Визначення тривалості органічного та вимушеного спокою в видів роду *Celtis* L. в умовах дендропарку «Софіївка» НАН України. *Матеріали міжнародної конференції «Старовинні парки та ботанічні сади України»* (15-17 квітня 2011 р., м. Умань). Умань, 2011. С. 134–135.

Дисертаційні роботи та автореферати дисертацій

Оскантюк В.М. Рід *Cotinus* Mill. у Правобережному Степу України (біологія, екологія, інтродукція, використання): дис. ... канд біол. наук: 03.00.05. Київ, 2017. 192 с.

Сарбаева Е.В. Биологические особенности туи западной (*Thuja occidentalis* L.) в условиях городской среды: автореф. дис... канд. биол. наук. Н. Новгород, 2005. 22 с.

Нормативні документи

Про вищу освіту: Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2016. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

Положення про академічну доброчесність: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2017 р. № 1060. Офіційний вісник України. 2018. № 5. С. 430–443.

Електронні ресурси віддаленого доступу

Центри походження та різноманітності культурних рослин. URL: https://pidru4niki.com/77501/prirodovnavstvo/tsentri_pohodzhennya_riznomanitnosti_kulturnih_roslin (дата звернення: 19.03.2018)..

Науково-методичне видання

Укладачі

Тугай Тетяна Іванівна

Козлова Ірина Панасівна

Мовчан Валентина Олексіївна

Мележик Ольга Вікторівна

Ілюк Наталя Анатоліївна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ.
МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ І ПОРЯДОК ЗАХИСТУ**

Спеціальність 091 «Біологія»

Формат 60x84/16. Ум.-друк арк. 1,3.

Наклад 50 пр. Зам. № _____

Видавець і виготовлювач Університет «Україна»

03115, м. Київ, вул. Львівська, 23, тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26

E-mail: ukraina.vdk@email.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 405 від 06.04.2001.